

BALIO ZIBIKO ETA ETIKOETAKO HEZIKETA

Balioetan heztea ezinbesteko eskakizuna da herritartasuna modu kritiko eta arduratsuan gauzatzeko eta pertsonen hezkuntza integrala lortzeko. Lehenengo kasuan, beharrezko tresnak ematen ditu ikasleek konpromiso aktiboa eta autonomia har dezaten bizikidetzaren demokratikoa artikulatzen duten balio, printzipio eta arauak. Bigarrenetan, lagundu egiten du haurrak beren bizi-proiektua eraikitzen hasteko eta XXI. mendeko erronkei buruzko gogoeta propioa egiteko behar den prestakuntza intelektuala, morala eta emozionala lortzen. Oro har, eta ikasleentzako hezkuntza-helburuekin eta oinarrizko hezkuntza amaitzean haiek behar duten irteera-profilarekin bat etorritik, balio zibiko eta etikoei buruzko prestakuntzak berekin dakar ikasleei beren identitate pertsonalaz eta kulturalaz, bizikidetzari buruzko zenbait gai etiko eta sozialez, eta beren bizitzak ingurunearekiko duen loturaz eta ekomendekotasunaz jabetzeko aukera ematen dieten ezagutza, trebetasun, jarrera eta balioen multzoa mobilizatzea. Horren guztiaren helburua da gizarte askotariko eta demokratiko batean bizikidetzaren zuzentzen duten arau eta balioak autonomiaz antzeman eta aplikatu ahal izatea.

Balio Zibiko eta Etikoetako Heziketa irakasgaiak funtsezko kompetentzia guztiak garatzen laguntzen du eta horiek kompetentzia espezifiko zehatz baten edo batzuen bidez lantzen dira. Gure kasuan, herritartasunerako kompetentzian eta kompetentzia pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoan eskatzen den irteera-profila dela-eta, funtsezko bi kompetentzia horiek garrantzi berezia hartzen dute eta kompetentzia-esparru guztietan lotzen dira.

Arlo honek etapako gainerako arloekin duen loturari dagokionez, Balio Zibiko eta Etikoetako Heziketa lotura garrantzitsua da jorratzen diren jakintzen artean. Pentsamendu konplexuaren lanak ikaskuntza-prozesu esanguratsuak eta diziplinarteko ikuskera errazten dituen ikuspegia ematen du. Gainera, horietako bakoitzean balio erantsia ematen du: arlo bakoitzean lantzen diren oinarrizko jakintzei buruzko gogoeta kritikoa.

Balio Zibiko eta Etikoetako Heziketa arloak funtsezko bost kompetentzia-esparru garatzen ditu. Lehenengoa autoezagutzari eta autonomia pertsonalaren garapenera dagokio (KPSII eta EK). Bigarrena, bizikidetzako gizarte-esparrua ulertzeari eta esparru hori arautzen duten printzipio, balio eta arauak konpromisoari dagokio (HK, KAKK, KE). Hirugarrena ingurunearen iraunkortasunarekin bateragarriak diren jarrerak hartzeari buruzkoa da, eta ingurunearekiko arren mendekotasuna eta ekomendekotasuna ulertetik abiatzen da (STEAM, HK). Eta, azkenik, laugarrena eta bosgarrena zeharkakoagoak dira. Laugarrenak lotura estua du zalantzan eta elkarrizketa kooperatiboan oinarritutako lanketarekin, pentsamendu konplexua oinarritzen duten trebetasunak garatzearekin batera (HKK, HK eta KPSII). Bosgarrena, aldiz, emozioak heztearekin lotuta dago, gure garaiak planteatzen dizkigun balio eta arazo etiko, zibiko eta ekosozialei dagokienez sentsibilitate eta jarrera afektibo egokia garatzeko helburuarekin (KPSII, HK, KD). Dena den, gure ustez, funtsezko kompetentzietako batzuk, multzo jakin batekin lotuta aurkeztu arren, horietan guztietan lantzen dira (HKK, KD, HK...). Era berean, kompetentzia-esparru horietako bakoitza bi maila integratutan hedatzen da: bata teorikoagoa, kontzeptu eta gai garrantzitsuak modu esanguratsuan ulertzerako bideratua, eta bestea praktikoagoa edo instrumentalagoa, gogoetatik eta elkarrizketatik abiatuta, balio etiko eta zibiko jakin batzuekin bat datozen jokabideak eta jarrerak sustatzeko bideratua.

Arloko funtsezko jakintzak bost multzo hauetan banatzen dira:

- Pentsamendu konplexua oinarritzen duten trebetasunak: helburua da pentsamendu egituratuagoa eta efizienteagoa garatzen laguntzen diguten pentsamendu-trebetasunak lantzea.
- Autoezagutza eta identitatea: helburua da ikaslea bultzatzea, bere nortasunaren hainbat alderdiren kontzientzia hartuta eta adierazita, pertsona gisa berori eratzeko eta bereizten duen horri buruz ikertzera, emozioen eta desioen kudeaketa sustatuta, eta norberaren helburuen eta motibazioen inguruko deliberazio arrazionala bultzatuta. Multzo honen barruan, eta hurrengoarekin lotuta, komeni da ikasleek beren iritzia eta irizpide-gaitasuna frogatzea, beren bizitza pertsonalean eragin zuzenekoagoa duten gaiei aurre eginda, hala nola autoestimuarik, abusuen eta jazarpenaren

prebentzioari, jokabide adizio-sortzaileei eta komunikabideen eta komunikazio-sareen eraginari.

- Pentsamendu kritikoa eta autonomia morala: autodeterminazio-ariketa bat egiten da, eta horrek, jakina, garrantzizko zenbait gai etikori aurre egitea eskatzen du, hala nola autonomia eta heteronomia moralari, izatearen eta izan beharraren arteko bereizketari, bertute eta sentimendu moralen praktika eta identifikazioari eta, oro har, pertsona eta herritar gisa gure bizitzak bideratu behar dituzten balio, printzipio eta arauen inguruko gogoetari.

- Gizartea, justizia eta demokrazia: helburua da ikasleek pertsona gisa duten nortasunaren erro soziala eta kulturala ulertzea bilatzea, beren ingurune soziala osatzen duten egiturak eta harremanak antzemandak eta haien dimentsio arauemaile, etiko eta afektiboari buruz gogoeta eginda. Horretarako, komeni da ikasleek oinarrizko nozio politiko eta interpersonal batzuk ulertzea, gure elkarbizitza-esparru demokratikoaren ezaugarri nagusiak identifikatu eta azaldu ahal izateko, eta beren ezagutzak eta iritziak besteekin erkatzeko, gai etiko garrantzitsuei buruzko ikerketaren eta elkarriketaren bidez (giza eskubideen egoera munduan, pobrezia, gizonen eta emakumeen arteko berdintasun eraginkorra, aniztasunarekiko errespetuaren balioa, gutxiengoekiko tratua, migrazioaren fenomenoak, klima-krisia, etab.), gai horiei aurre egiteko moduak kritikoki ebaluatuta eta horren inguruko beraien iritziak justifikatuta.

- Garapen iraunkorra eta ingurumen-etika: helburua da diziplina arteko eta kooperazioko lanaren bidez ikasleek gure bizimoduaren eta ingurunearen arteko harreman konplexua ulertzea, munduko agendak ezartzen dituen arazo ekosozial handiak identifikatuta eta horiei aurre egiteko moduari buruz eztabaidatuta, naturarekin batera bizitzeko ohitura iraunkorrekin konpromiso etikoa eta afektiboa har dezaten.

Ebaluazio-irizpideei dagokienez, diagnostikorako eta hobekuntzarako tresnatzat hartu behar dira, eduki mota desberdinekin lan eginez kompetentziak lortu eta garatzeari dagokionez. Ildo horretatik, ebaluazio-irizpide bakoitzean tresna eta jarduera generikoak zehazten dira, eta, ondoren, zeregin dibertsifikatu, testuinguruan kokatu, esanguratsu eta integratu gisa gauzatu beharko dira ikaskuntza-egoeretan edo beste jardun-esparru zehatzago batzuetan. Bai ebaluazio-irizpideen aplikazioak, bai gainerako ikaskuntza-jarduerak metodologikoki orientatuta egon behar dute, arloak helarazi nahi dituen balioekin koherenteak izango diren printzipioen arabera.

Horrela, ikasleei dei egiten zaie parte-hartze aktiboa eta arrazoitua izan dezaten, elkarriketa errespetuzkoa eta kooperatiboa izan dezaten (gauzak zalantzan jartzetik abiatuta beti), ideiak askatasunez adieraz ditzaten, pentsamendu kritiko eta autonomoa izan dezaten, bizikidetzarako beharrezkoak diren arauak eta balioak errespetatu ditzaten, gatazkak era baketsuan eta bitartekaritzaren bidez ebatz ditzaten, bizi-ohitura osasungarri eta iraunkorrak gara ditzaten, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak segurtasunez erabil ditzaten, eta besteekiko eta ingurunearekiko dituzten emozioak eta harreman afektiboak modu asertiboan kudea ditzaten.

Horrekin guztiarekin, bereziki eta oro har, dei egiten zaie teoriaren eta praktikaren arteko lotura antzeman dezaten. Horretarako, saiatu behar da ikasgelako jarduerak ikastetxeko eta inguruko bizitzan txertatutako ikaskuntza-testuinguru zabalagoetan, diziplinartekoagoetan eta beren ikastetxeko eta inguruneko bizitzan txertatuagoetan sartzeko. Hala, horren guztiaren bidez sustatu behar da egungo erronkekin konprometitutako herritartasun kontziente, aske eta parte-hartzailea gara dezaten.

Tokiko ikuspegiak, genero-ikuspegiak eta ikuspegi inklusiboak hezkuntza-praktikan txertatuta egon daitezkeen, eta beharrezkoa denean eredu artistiko, kultural, linguistiko edo sozialetara jotzea, kontuan izan behar ditugu aniztasuna (funtzionala, sexual-afektiboa, ekonomikoa, jatorrikoa...), genero-berdintasuna eta euskal dimentsioa. Adibide horiek erreferentzia izan behar dute pentsamendu kritikoa eta pentsamendu erreflexiboa garatzeko.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. Norbere buruari eta inguruneari buruzko gaiak eztabaidatzea eta argudiatzea, informazio fidagarria bilatuz eta aztertuz, eta horri buruzko jarrera erreflexiboa sortuz, norberaren identitatea eraikitzeke garaian autoezagutza eta autonomia pertsonala sustatzeko.

Hurrek pixkanaka ikasi behar dute beren jokabidea irizpide propioen arabera zuzentzen, beren bulkadak orekatzen eta beren emozioak kudeatzen. Horrela, subjektu eta herritar aske eta arduratsuak izango dira, eta beren ekintzak eta bizitza menderatuko dituzte. Ikasleak autonomiaz eta zuhurtziaz erabakitzeke gaitzeak berekin dakar haiei hastapenak irakastea beren existentziari eta eguneroko inguruneari eragiten dieten eta jokabide, jarrera, sentimendu, balio eta ideiekin lotuta dauden arazoengatik buruzko eztabaida arrazionalaren jardunean. Eskola-esparruan bertan ohikoak diren arazo horiei buruzko lana ariketa egokia da ikasleek beren iritzia garatzeko, beren nahi eta afektuen inguruan gogoeta egiteko eta, horien inguruan, beraien identitatea eta proiektu pertsonala eraikitzeke. Ariketa horrek akatsik edo jarrera dogmatiko edo aurreiritzidunik sor ez dezan, ezinbestekoa da jorratu beharreko arazoei buruzko informazioa zorrotz eta kritikoki erabiltzea ez ezik, elkarrizketa kooperatiboa eta besteekiko errespetuzkoa praktikan jartzea ere.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KD1, KD4, KPSII4, HK1, HK2, HK3, CP1, KPSII 1, KPSII2, KAKK3.

2. Arau eta balio zibiko eta etikoei buruz gogoeta egitea eta argudiatzea, bizitza indibidual eta kolektiborako duten garrantzia antzemanaz, eta horiek modu eraginkorrean eta argudiatuan aplikatuz hainbat testuingurutan, bizikidetzak baketsua, errespetuzkoa, demokratikoa eta bidezkoa sustatzeko.

Bizikidetzak ematen duen aberastasuna, eta indarkeria eta diskriminazio mota oro baztertzeko duten, pertsonen intimitatea errespetatzen duten eta jokabide inklusiboa, solidarioa eta ez-sexista sustatzen duten arau zibiko eta etikoak ezarri eta errespetatzeko beharra aitortzeak berekin dakar behar bezala garatzea interakzioan aritzeko, elkar aintzatesteke eta balioetan hezteke praktikak (hala nola zeregin eta jolas kooperatiboak, elkarrizketak, erabakiak hartzeko prozesuak, gatazketan bitartekaritza-lana egiteko ariketak edo gizartearentzako zerbitzu-jarduerak). Horiek modu esanguratsuan ulertarazi behar dute heziketa etikoak eta zibikoak duen garrantzia giza harremanetan, geure izaera soziala onartzetik abiatuta. Era berean, funtsezkoa da argudiatzeko trebetasunak garatzea eta oinarritzko kontzeptu etiko eta zibiko batzuk aztertzea («ongia», «balioa», «bertutea», «araua», «betebeharra», «askatasuna», «erantzukizuna», «herritartasuna»).

Azken helburua da ikasleek onar dezatela, bizipenaren eta gogoetaren bidez, elkarbizitza baketsua, errespetuzkoa, demokratikoa eta bidezkoa bermatuko duten balio eta jarreraren beharra. Onarpen horretatik abiatuta, modu kontzientean eta autonomoan barneratu eta aplikatu ahal izango ditu balio horiek, hurbileko gatazken analisi arrazionalaren laguntzarekin (bai ingurune presentzialetan, bai birtualetan), eta modu erreflexiboan neurtuta bizikidetzak ahalbidetzen eta aberasten duten ideal eta portaerak, batez ere ikaslearengandik etortzen direnak.

Horretarako, kontuan hartuko ditugu Giza Eskubideen eta Haurren Eskubideen Adierazpen Unibertsala, gure ordenamendu juridikoaren printzipioak, eta oinarritzko giza afektu batzuen ideia egokia eta sakona. Hori dela eta, ezinbestekoa da hurrek gogoeta kritikoa egitea balio, printzipio eta afektu horiek aintzat ez hartzearen edo behar bezala ez aplikatzearen ondoriozko arazo etikoei buruz, baita horiek eraginkortasunez ezartzeko abian jarri beharreko neurriei buruz ere.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK5, CP3, KD3, KPSII3, KPSII4, HK1, HK2, HK3, EK1, KAKK1.

3. Gizabanakoaren, gizartearen eta naturaren arteko harreman sistemikoak aztertzea, arazo ekosozialei buruzko ezagutzaren eta gogoetaren bidez, pertsonetikiko eta planetarekiko errespetuarekin, zaintzarekin eta babesarekin bat datozen balio eta praktikekin aktiboki konprometitzeko.

Gure bizitza testuinguru sozial eta kultural bati lotuta eraikitzen da, baina baita gainerako izaki bizidunetikiko eta naturarekiko interdependentzia- eta ekomendekotasun-harreman konplexuen bidez ere. Horregatik, beharrezkoa da gure existentziaren dimentsio ekosoziala ulertzea, planetaren baldintza eta muga ekofisikoak ezagutzea, eta giza ekintzen aztarna ekologikoa kritikoki ebaluatzea. Horretarako, beharrezkoa da ikasleek informazio fidagarria bilatzea eta aztertzea, funtsezko zenbait kontzeptu menderatzea (hala nola, «sistema», «prozesua», «globala-tokikoa»), eta gai izatea biodibertsitatearen kontserbazioa eta giza bizitzaren baldintzak arriskuan jartzen dituzten arazo eta mehatxu nagusiak deskribatzeko, batez ere krisi klimatikoa nabarmenduta.

Helburua da ulertzea ingurunearekin dugun harremanaren ikuspegi etikoa eta biozentrikoa hartu behar dela, eta, konbentzimendu horretatik abiatuta, ingurumenarekiko praktika eta ohitura arduratsuak, gainerako animaliekiko jarrera enpatiko eta errespetuzkoak eta bidegabekeriekiko sentsibilitatea sortzea.

Helburu hori lortzeko, planetaren ezagutza, zaintza eta afektua zehazki sustatuko dituzten jarduerak egingo dira, planetan egiten ditugun ekintzei buruz gogoeta egingo da, eta bizimodu osasungarri eta iraunkorrak finkatuko dira, besteak beste, eguneroko bizitzan ura, energia eta hondakinak modu arduratsuan kudeatzera bideratutakoak.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK2, HKK5, CP1, CP2, STEM5, KD1, KD4, KD5, KPSII2, HK2, HK3, HK4, EK1.

4. Zalantzan jartzeko eta argudiatzeko trebetasuna garatzea, pentsamendu abstraktua oinarritzen duten pentsamendu-abileziak erabiliz, diziplinaren oinarritzko ezagutzekin lotutako elkarrizketa kooperatiboetan parte hartzeko.

Pentsamendu kritikoa non-nahi garatzea ezinbesteko baldintza da herritartasuna arduraz egikaritzeko eta pertsonen hezkuntza integrala lortzeko, gogoeta ororen abiapuntua baita hori. Beharrezkoa da konpetentziari esplizituki heltzea, ikasleei oinarritzko nozio jakin batzuk emateko eta horien garrantziaz kontzientzia harrarazteko. Gogoeta kooperatiboa ekarriko duten elkarrizketetan parte hartzeko gaitasuna zeharkako ardatz nagusietako bat da izaera nabarmen praktikoa duen irakasgai batean. Kontua ez da ikasleek balio jakin batzuk modu dogmatikoan onartzea, baizik eta elkarrizketa eta bizikidetzak baketsua bermatuko duten balioen beharra barneratzea, hortik abiatuta gizabanako gisa eta gizartean nola bizi nahi duten gogoeta egin ahal izan dezaten.

Elkarrizketa horietan parte hartzeko gaitasuna behar bezala garatzeko, ikasleak, bizikidetzarako eta elkarrizketarako beharrezkoak diren arau eta balioak onartzeaz gain, zenbait gaitasun barneratu behar ditu: pertzepzioa (entzutea, behatzea...), ikerketa (hipotesiak ezartzea, aukerak hautatzea...), kontzeptualizazioa (definitzea, alderatzea...), arrazoiketa (argudiatzea, zatiak eta osotasuna erlazionatzea, kausak eta ondorioak, bitartekoak eta helburuak...), itzulpena (interpretatzea, inprobisatzea...). Izan ere, gaitasun horiek oinarritzen dute pentsamendu konplexua izenekoa.

Modu egituratu eta eraginkorrean pentsatzen ikastea ezinezkoa da garapen kognitiboaren etapetarako aurrerabide egokirik gabe. Horregatik, pentsamendu konplexuaren oinarri mailaka heldu behar zaie, helburuarekin bat etorriko diren proposamen eta material espezifikoak erabilia.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKK1, HKK3, HKK5, KE3, STEM1, KPSII1, KPSII3, KPSII4, KPSII5, HK1, HK2, HK3, EK1, EK3, KAKK4.

5. Autoestimua eta ingurunearekiko enpatia garatzea, norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatuz, kudeatuz eta adieraziz, eta besteenak ezagututa eta baloratuz, norberaren, besteen eta naturako gainerakoen zaintzan eta estimuan oinarritutako jarrera hartzeko.

Hezkuntza emozionala ezinbestekoa da gizabanako orekatuak eta besteekin harreman oso eta egokiak izateko gai izango direnak prestatzeko. Horrela, besteak afektiboki tratatzen ditugun eta haiek tratatzen gaituzten modua funtsezko faktorea da gizarte-harreman egokiak, harmoniatsuak eta konstruktiboak ezartzeko, baita norberaren autoestimua garatzeko eta, horregatik, jarrera eta gaitasun hobea izateko gizalegezko jokabiderako eta jokabide etikorako. Horregatik, beharrezkoa da ikasleei behar diren tresna kognitiboak eta behaketa- eta analisi-ohiturak ematea, beren emozioak eta sentimenduak modu asertiboan identifikatu, kudeatu eta adierazteko, baita besteekiko eta natura-ingurunearekiko harreman afektibo eta enpatikoa sustatzea ere.

Emozioen eta sentimenduen bizipen eta adierazpen asertiboa eta partekatua hainbat testuingurutan eta egoeratan eman daiteke, baita kode eta hizkuntza ugariaren bidez ere. Horien artean daude, modu nabarmenean, honako hauei dagozkienak: esperientzia estetikoa, arazo moral eta egunerokoen inguruko eztabaida partekatua edo mundua autonomiaz ulertzeko esperientzia bera.

Konpetentzia hau garatzeko jarduerak ezin hobeto integratu daitezke sormena, gogoeta, iritzia eta ezagutza autonomoak sustatuko dituen ia edozein dinamika eta prozesutan. Nolanahi ere, heziketa emozionalak gogoeta eskatzen du emozioek eta sentimenduek giza ekintza eta esperientzia nobleenetako batzuk ulertzeko eta justifikatzeko izan dezaketen eginkizunaren inguruan, baita balioekin, sinesmenekin eta ideiekin duten harremanaren inguruan ere.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK5, KPSII1, KPSII2, KPSII3, KPSII4, HK2, HK3, HK4, EK3.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

1. konpetentzia espezifikoa

1.1. Norberaren kontzeptu egoki bat eraikitzea gainerakoekin eta naturarekin lotuta, modu seguru eta kritikoa, identitateari buruzko ezaugarriekin lotutako informazio analogikoa eta digitala eta adierazpen artistikoak antolatuz eta sortuz.

1.2. Autoestimua eta autonomia garatzea, besteekin harmonian, emozioak adieraziz eta identifikatuta eta desioak eta helburuak argituz.

1.3. Identitatea garatzearekin lotutako oinarritzko kontzeptuen inguruan gogoeta egitea (emozioak eta sentimenduak, autoestimua, adiskidetasuna, maitasuna, familia, kultura...), banakako eta taldeko ikerketa-dinamiken bidez.

2. konpetentzia espezifikoa

2.1. Posizio moral autonomoa sortzea, deliberazio arrazionalaren bidez eta beste batzuekiko errespetuzko elkarrizketaren bidez, zenbait balio eta bizimoduren inguruan.

2.2. Bizikidetzak baketsua, errespetuzkoa, demokratikoa eta bidezkoa sustatzea, baita gatazkak konpontzeko konpromisoa ere, halakorik dagoenean, gizakiaren izaera sozial eta politikoari buruzko ikerketatik abiatuta.

2.3. Genero-berdintasuna, indarkeriaren gaitzespena eta gutxiengoekiko eta identitate desberdinekiko errespetua bezalako balioekin konpromiso aktiboa hartzea, balio horiekin lotutako arazo tokiko eta globalei buruzko argudio-elkarrizketatik abiatuta.

3. kompetentzia espezifikoak

3.1. Klima-aldaketa ulertzea, hura geldiarazteko hainbat aukera ebaluatzeko eta garapen iraunkorrerako helburuak lortzeko, ingurune hurbilean kausak eta arazo ekosozialak identifikatuz.

3.2. Pertsonetikiko, animaliekiko eta planetarekiko errespetuarekin, eta haien zaintzarekin eta babesarekin bat etorriko diren balio, jardun eta jarrera afektiboekin aktiboki konprometitzea, uraren eta energiaren kontsumo arduratsua eta mugikortasunaren eta hondakinen kudeaketa eta erabilera iraunkorra sustatuko dituzten jardueretan parte hartuz.

4. kompetentzia espezifikoak

4.1. Galderaren izaera kontzeptu gisa ulertzea, zalantzan jartzeak giza jardueran duen garrantzia baliaraziz eta ingurune hurbilean esparru etiko-zibikoko galderak identifikatzeko eta lantzeko gaitasuna garatuz.

4.2. Elkarrizketa kooperatiboaren bidez besteekin interakzioan jardutea, jokabide gizalegezko eta demokratikoak eta balio komunek, errespetuak eta enpatia bideratutakoak modu arrazoitu eta autonomoan hartuz.

4.3. Pentsamendu konplexua oinarritzen duten pentsamendu-trebetasun nagusiak garatzea: pertzepzio-trebetasunak (entzutea, behatzea...), ikerketa-trebetasunak (hipotesiak formulatzea, aukerak hautatzea...), kontzeptualizazio-trebetasunak (definitzea, alderatzea...), arrazoitze-trebetasunak (arrazoiak ematea, zatiak eta osotasuna erlazionatzea...) eta itzulpen-trebetasunak (interpretatzea, inprobisatzea...) dinamika gidatu indibidual eta kolektiboaren bidez.

5. kompetentzia espezifikoak

5.1. Norberaren eta besteen emozioak eta zaintza modu orekatuan kudeatzeko jarrera garatzea, norberaren emozioak identifikatuz, aztertuz eta modu asertiboan adieraziz eta besteenak antzemanaz eta baloratuz, sormen- eta hausnarketa-jardueren inguruan.

5.2. Adiskidetasunean, maitasunean eta besteen eta ingurunearen zainketan oinarritutako jarrera hartzea, beste pertsona batzuekiko eta ingurunearekiko interakzio zibiko eta etikoaren esperientzia afektibotik eta horren inguruko gogoetatik abiatuta.

OINARRIZKO JAKINTZAK

Oinarrizko jakintzak. Hirugarren zikloa

A. Pentsamendu abstraktua garatzeko oinarrizko trebetasunak

Ideien eta kontzeptuen inguruko ikerketa: hipotesiak formulatzea, imajinatzea, alternatibak bilatzea, ondorioak aurreikustea, aukerak hautatzea. *
Lehen kontzeptualizazioak: kontzeptuak definitzea, adibideak eta kontraadibideak bilatzea, konparatzea eta kontrastatzea. *
Arrazoiketaren oinarriak pentsatzean: argudiatzea, kausak eta ondorioak erlazionatzea, irizpideak zehaztea, zatiak eta osotasuna erlazionatzea. *
Idea eta kontzeptuen formulazio eta birformulazioak: azaltzea eta deskribatzea, inprobisatzea, laburbiltzea. *
B. Autoezagutza eta identitatea
Giza izaera eta identitate pertsonala. Pertsonen arteko berdintasuna eta desberdintasuna. *
Emozioen eta sentimenduen heziketa. Autoestimu pertsonala. Adiskidetasuna eta maitasuna. *
Hezkuntza afektibo-sexuala.
Bizitzaren zikloa. Heriotza eta dolua.
C. Pentsamendu kritikoa eta autonomia morala
Pentsamendu kritikoa eta etikoa. Galdera, gogoetarako tresna gisa. Galdera filosofikoak. *
Etika, gure ekintzen gidari gisa. "Ona" eta "txarra" kontzeptuei buruz gogoeta egitea. Arauak, bertuteak eta sentimendu moralak.
Elkarrizketaren praktika eta argudiatzeko arauak. Erabakiak hartzea. Besteekiko enpatia. *
C. Gizartea, justizia eta demokrazia
Gizarte-bizitzaren oinarriak. Kooperazioa eta lehia. Jokabide zibikoa. Legeak eta kontzientzia pertsonala. Printzipio eta balio demokratikoak. Justizia. *
Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna. Emakumeen aurkako abusuen eta indarkeriaren prebentzioa. Jokabide ez-sexista. Gure ingurune hurbila aztertzea eta irtenbide tokikoak eta globalak bilatzea. *
Gutxiengoekiko, identitate etniko-kulturalekiko eta genero-identitateekiko errespetua. Multikulturalismoa eta migrazioak. *
Bizipenetik abiatuta gatazkak ebazteko estrategiak. *
Umorearen mugak. Onurak eta arriskuak.
E. Iraunkortasuna eta ingurumen-etika
Planetaren mugak eta klima-aldaketa. *
Izaki bizidunekiko eta natura-ingurunearekiko enpatia, zainketa eta estimua.

Gure kontsumo-ohiturak aztertzeko jarraibideak. Kontsumo-ereduak (tokikoa, globala...). Kontsumo arduratsua, uraren eta energiaren erabilera, eta hondakinen kudeaketa. *

ZIRIBORRA